

Vysokoškolský umělecký soubor
Univerzity Karlovy v Praze

Koncert k nedožitým devadesátinám Petra Ebena

www.vus-uk.cz

Zveme Vás na další koncert VUS UK, tentokrát se vzpomínkou na Bohuslava Martinů, který se uskuteční ve čtvrtek 6. června 2019 od 19:30 v Lichtenštejnském paláci na Malé Straně, v sále, který nese skladatelovo jméno – sál Martinů, AMU, Malostranské náměstí.

Činnost Vysokoškolského uměleckého souboru Univerzity Karlovy je podporována:

Unie
českých pěveckých sborů

4. dubna 2019 v 19:30

kostel sv. Martina ve zdi
Martinská 8, Praha 1

Program:

Petr Eben (1929-2007):

Proprium festivum monasteriense (1993)

pro smíšený sbor a varhany

Introitus

Aleluja

Offertorium

Communio

Ubi caritas et amor (1964)

velikonoční antifona pro smíšený sbor

Missa Adventus et Quadragesimae (1952)

pro mužský sbor a varhany

Kyrie

Credo

Offertorium

Sanctus

Benedictus

Agnus Dei

Láska a smrt (1959)

cyklus sborů na lidové texty

Pod zeleným dubem

Galánečka moja

Stálá láska

Marné bránění (sóla: Marie Šimůnková, Jaroslav Šimůnek)

Bezpečnost

Slunečko zachodí

Utonulý

Účinkují:

Jan Kalfus – varhany

Ondřej Kunovský – asistent dirigenta

Vysokoškolský umělecký soubor UK

řídí **Jakub Zicha**

Nahrávky Vysokoškolského uměleckého souboru Univerzity Karlovy, které si můžete zakoupit u vchodu:

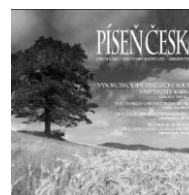
2018 **Te Deum laudamus**

CD duchovní hudby Petra Ebena a Zdeňka Lukáše, které vyšlo u příležitosti 70. výročí založení sboru

2013 **České mše**

CD tří mešních kompozic českých autorů – Josef Suk: Křečovická mše, Zdeněk Fibich: Missa brevis a Josef Bohuslav Foerster: Glagolská mše

2008 **Píseň Česká**

profilové CD s tvorbou českých autorů inspirovanou lidovou poezií (Dvořák, Foerster, Martinů, Eben, Fišer, Tučapský) a lidové písni

1997 **Láska a smrt – Eben, Janáček, Martinů, Novák, Raichl**

sborová díla českých skladatelů na texty lidové poezie

1992 **Petr Eben – Musica Spirituality**

duchovní sborová tvorba Petra Ebena

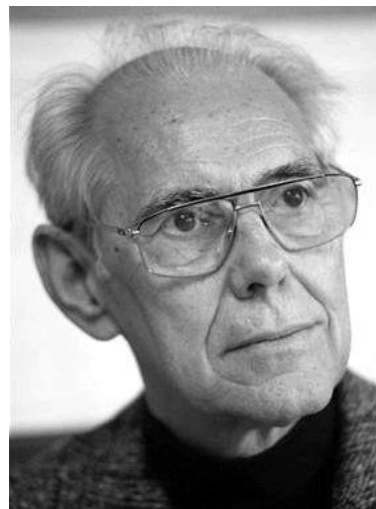
osminy připomínají smuteční pochod i zvuk země, padající na rakev. Do tohoto stále se opakujícího modelu zpívá svůj žalozpěv nejprve soprán, pak bas a posléze tenor.

Finále cyklu je dramatická balada „Utonulý“. Prudké vzrušení, které vládne v tomto sboru od prvního taktu, projevuje se v místech s dynamikou forte jako výkřiky, jimiž se předává hrůzná zpráva; v místech s dynamikou pianissima vyjadřuje úzkostný chvat mladé opuštěné dívky. Chvátá od rybářů k zvonářům, (pod naříkající prosbou sopránů tu ostatní hlasy napodobují vyzvánění zvonů), od stolařů k hrobařům, kterým už svou prosbu vypoví jen zajíkávě a udýchaně, jako by už nemohla dále. Tu se nad ní sklene maestoso závěru, apotheosa celého cyklu, zpívající o lásce až za hrob. Cyklus končí slovy „oba dva“, podobně jako začal.

Ve slohu a kompoziční technice se cyklus poněkud odklonil od sborové tradice, a to v dvojím směru. Je to jednak odklon od příliš věrné deklamace, (jejíž význam byl snad v tradici někdy přeceňován); délka slabik i slovní přízvuky jsou tu často obětovány stavebné logice větších frází nebo primárnímu hudebnímu nápadu; jednak je to odklon od homofonie – často je použito polyfonní techniky (jejíž význam byl snad v tradici někdy podceňován). Například šestý sbor je důsledně stavěn jako passacaglia.

Slovo k programu:

Český skladatel a varhaník Petr Eben se narodil 22. ledna 1929 v Žamberku. Základní školu navštěvoval v Českém Krumlově, kde také během druhé světové války nastoupil na reálné gymnázium, odkud byl v roce 1944 vyloučen. Následovala nucená práce nejprve v tiskárně, pak na stavbě, a nakonec v kamenolomu. V roce 1945 byl pro svůj židovský původ internován v koncentračním táboře Buchenwald. Po skončení války Eben ukončil studium na gymnáziu maturitou a roku 1948 vstoupil do klavírní třídy profesora Raucha na

pražské AMU. V roce 1950 zahájil na téže škole studium skladby u Pavla Bořkovce. Krátce působil jako dramaturg v České televizi, pedagogicky pracoval na katedře hudební vědy filosofické fakulty Univerzity Karlovy (nejprve jako lektor klavírní hry a čtení partitur, později se stal odborným asistentem a posléze docentem) a na katedře skladby Akademie múzických umění v Praze. Po listopadu 1989 byl jmenován předsedou výboru mezinárodního festivalu Pražské jaro, stal se čestným předsedou Společnosti pro duchovní hudbu. Jeho jméno je známé i v zahraničí, kde se proslavil nejen jako skladatel, ale i jako varhaník a pedagog (ve školním roce 1978–1979 byl profesorem skladby na Royal Northern College of Music v Manchesteru – zde také v roce 1992 převzal čestnou profesuru; při svých četných zahraničních cestách přednesl i několik obsáhlých přednášek o české soudobé hudbě). V roce 1991 obdržel vyznamenání francouzského ministra kultury "Chevalier des arts et des lettres" (Rytíř umění a literatury). V roce 1994 získal také čestný doktorát Univerzity Karlovy a v roce 2002 mu prezident Václav Havel udělil Medaili za zásluhy. Petr Eben zemřel v Praze 24. října 2007.

Rozsáhlé dílo Petra Ebena (přes 200 skladeb) má své těžiště ve vokálních a varhanních dílech a zahrnuje jak velké kantáty, tak drobné písničky pro mateřské školy, stejně jako duchovní a liturgickou hudbu. Textové předlohy jsou často vzaty z historických období, z tvorby českých i cizích básníků 20. století i z lidové poezie, postupně se ale stále více skladatelova pozornost obracela ke zhudebňování biblických, křesťanských textů.

Proprium festi- vum Monasteriense (1993) na texty Žalmů a Nového zákona bylo vytvořeno na objednávku pro Diecézní den a setkání církevních sborů v německém Münsteru v roce 1994. Vstupní část, Introitus, je inspirována fanfárovou melodikou. Následuje část Aleluja, která uplatňuje meditativní gregoriánské citace, oproti tomu tečkovaný rytmus Offertoria navozuje radostnou, jásavou náladu. Závěrečná část, Communio, se odvíjí ve dvou výrazových polohách, první je soudobě závažnější, druhá je pak lehčího, diatonického charakteru.

Antifona *Ubi caritas et amor*, určená pro obřad umývání nohou během Zeleného čtvrtka, tedy na samém vrcholu postní doby, pochází z roku 1964. Také tato skladba vyrůstá z přísně působícího chorálního nápěvu, v hudbě se ale jako ostrůvky či paprsky naděje vzácně objeví i konsonantní plochy, nikdy však zcela nepřevládnou. Nenajdeme zde žádné stopy patosu, i samotný závěr, který by někoho mohl svádět k takovému zpracování, působí věren postní době spíše jako strohé konstatování vyznění díla.

O své *Misse Adventus et Quadragesimae* z roku 1952 Petr Eben mnohem později napsal: „Je to trpká mše pro adventní a postní čas, která tak dobře vyjadřovala naše tehdejší pocity: pocity lidí, bojujících za svou svobodu a svou víru, pocity církve, bojující za svou existenci.“ K této atmosféře přispívá jak převládající mollový tónorod skladby, tak i melodicky a rytmicky neobvyklá zpracování jednotlivých částí. Tradičně důstojně hymnické Credo je zde nahrazeno velmi přísným, rázovitým partem sboru, který doslova vpadává do varhanního ostinata. Miroslav Košler, který skladbu se svým Pražským mužským sborem často prováděl, říkával, že v těchto místech vždy cítil onen boj, o kterém Petr Eben píše ve svém textu, je to ono „A pře ce věřím!“ . U Sanctus, které bývá zpracováváno v radostné slavnostní formě, Eben cítí tuto část spíše starozákonně, jako obraz tajemného nepřístupného Boha. Part sboru je zde součástí mysteriózního akordického obrazu, který vytváří varhany.

Závěr dnešního programu obstará sedm drobných skladbiček na lidové texty, které patří k tomu nejlepšímu, co v české sborové literatuře na lidové texty kdy vzniklo - cyklus *Láska a smrt* z roku 1959. Sám Petr Eben shrnul poznámky k jednotlivým skladbám: Základní náladu i postoj k obsahu cyklu určuje první sbor „Pod zeleným dubem“. Není to tragické líčení katastrofy; svědek vypráví příhodu s dojetím, do kterého se mísí i něžný úsměv nad štěstím mladé dvojice: nikdy nepoznali zklamání a osamocenost a odcházejí jako ve snu, držíce se za ruce. – Nositelem tohoto něžného, úsměvného dojetí, které je také hlavní citovou pointou tohoto sboru, je kvintola, zaznívající střídavě v sopránech, tenorech, a nakonec v basech. V prvních taktech druhého sboru „Galanečka moja“ se ozývá vášnivá žárlivost muže, do níž vpadá vzrušené volání ženských hlasů (takt 4. a 8.); po prudkých výčítkách v mužském sboru a horlivém ujišťování v ženském sboru spojí se oba v závěru skladby v tichém dvojzpěvu, nenechávajícím nás na pochybách o tom, že po náladě plné podezření nastoupil slastný smír vzájemné důvěry.

Třetí sbor „Stálá láska“ kreslí průhledný obraz krajiny, celé ponořené do bledého stříbra měsíčního světla. I bolest osamocené dívky vybledla, je již dávno vyplakaná; hladina citu se zvíří jen při vzpomínce na slova slibu (poco animato), pak se opět nálada vrátí do tiché lítosti v bezelstném zklamaném srdci. Těžké, neústupné ostinato první části čtvrtého sboru „Marné bránění“ napovídá osudovost vztahu dvou lidí i sílu lásky. Pátý sbor „Bezpečnost“ zastává v cyklu místo scherza. První verše neprozrazují ještě nic z šibalského humoru písně, jsou proto zhudebněny nejprve s dramatickým patosem zbojnického zvolání, aby pak pro posluchače tím nečekaněji shodily dramatickou masku a ukázaly se v rozmarném allegru. Pointa písně je ukryta až v posledních verších textu a hudba se ji snaží podtrhnout: místo očekávané lyrické pasáže při slovech „mé panence v rukách“ nastupuje na tomto místě, v žertovném rozporu s textem, opět signálový vojenský motiv střední části.

Obsah cyklu je vysloven prvním sborem. V druhém a třetím se láska dovolává smrti jako svědka. Čtvrtý sbor vyzdvihuje osudovost lásky, pátý se smrtí žertuje. A tu cyklus náhle prudkým kontrastem přistupuje k jádru svého námětu (a to i v hudbě) a pohlédne smrti tváří v tvář.

Šestý sbor „Slunečko zachodí“ je panychida za zemřelou mladou dívkou. Začíná jedenáctitaktovou plochou, jejíž krátké přerývané